

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Udržitelné biohospodářství podporující začlenění – nové příležitosti pro evropské hospodářství**(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2019/C 110/02)

Zpravodaj: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**Spoluzpravodajka: **Estelle BRETNALL**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	15. 2. 2018
Právní základ	čl. 29 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědný orgán	Poradní komise pro průmyslové změny (CCMI)
Přijato v CCMI	25. 9. 2018
Přijato na plenárním zasedání	12. 12. 2018
Plenární zasedání č.	539
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	205/3/3

1. Závěry a doporučení

1.1. **Zavést dlouhodobý, ucelený a transparentní politický a pobídkový rámec pro podporu biohospodářství.** V zájmu řešení mnohých průřezových společenských výzev je zapotřebí politické zapojení na vysoké úrovni a politické prostředí EU by mohlo být vstřícnější vůči inovativním výrobkům z biologického materiálu a surovinám, které se v EU vyrábějí udržitelným způsobem. Finanční či daňové pobídky by mohly pomoci podnítit nezbytné investice, jelikož v těchto oblastech mají pravomoc spíše členské státy a regiony než EU. Zásadní úlohu při vytváření vztahů mezi subjekty v dodavatelském řetězci mají klastrové organizace, v nichž se sdružují malé a střední podniky a také prvovýrobci udržitelné biomasy. K určení stávajících klastrů, které působí v oblasti výrobků z biologického materiálu, by mohlo sloužit trvale probíhající a aktualizované mapování⁽¹⁾ spolu s měřením dopadů biohospodářství a měla by být přijata opatření, jež umožní vytvoření nových klastrů na evropské, regionální a vnitrostátní úrovni tam, kde existují mezery.

1.2. **Úloha zemědělců, vlastníků lesů a jejich družstev má zásadní význam pro zajištění účinného využívání přírodních zdrojů a přispívá k oběhovému biohospodářství.** Na podporu poradenských služeb, odborné přípravy a výměny znalostí je zapotřebí silný víceletý finanční rámec, společná zemědělská politika a strategie EU v oblasti lesnictví, aby bylo možno lépe reagovat na potřeby zemědělců a zemědělských družstev. Je třeba propagovat konkrétní příklady, které zvýší informovanost a prokážou přínos biohospodářství pro celý hodnotový řetězec. To vzbudí zájem mladých zemědělců a nových podnikatelů o zakládání nových podniků v této oblasti. Měly být rovněž podporovány organizace výrobců a družstva jako důležitý nástroj, který umožňuje zvýšit produkci a přidanou hodnotu stávající biomasy v EU. Podpora EU v oblasti zemědělství a lesnictví má proto rozhodující význam pro další investice a inovace do udržitelné výroby biomasy.

1.3. **Podporovat vytváření trhu a pomáhat spotřebitelům a veřejnosti činit informovaná rozhodnutí ohledně výrobků a odvětví, jež podporují svými každodenními nákupy.** Má-li Evropská unie zlepšit nedostatečné povědomí spotřebitelů a šířit srozumitelná a správná sdělení o výrobcích z biologického materiálu, musí vypracovat komunikační strategii, která zapojí všechny partnery v hodnotovém řetězci a veškeré další zúčastněné strany. Důležitým prvním krokem bylo zavedení jasných norem pro výrobky z biologického materiálu platných pro celou EU, která mohou usnadnit cestu pro zavádění opatření určených k vytváření trhu, jež u spotřebitelů a zadavatelů veřejných zakázek dále zvýší využívání výrobků z biologického materiálu vyrobených v EU.

⁽¹⁾ <https://biconsortium.eu/news/mapping-european-biorefineries>.

1.4. **Zajistit udržitelnou finanční návratnost investic prostřednictvím jediného fondu.** V zájmu odstranění překážek a snížení administrativní zátěže, jakož i zajištění udržitelnosti by v celé EU měly být prioritou inteligentní regulace a důsledné víceúrovňové provádění. S určením dostupných finančních prostředků a také toho, zda uchazeč splňuje kritéria způsobilosti pro tento mechanismus, by mohl například pomoci internetový nástroj. Tento systém by rovněž poskytoval vazby a zdroje potřebné k přímé žádosti o mechanismus financování. Také by mohl sloužit jako tržní místo, zajišťoval by dostupnost informací o financování a zprostředkoval by kontakty mezi žadateli o financování a potenciálními investory (např. jako internetová stránka věnovaná skupinovému financování). Pro podporu nových a stávajících hodnotových řetězců výrobků z biologického materiálu, pro posílení konkurenceschopnosti existujících výrobních zařízení a za účelem příspěvků k rozvoji venkova, vytváření pracovních míst a podpory podnikání je dále klíčové, aby se pokračovalo ve společném podniku pro průmysl založený na biotechnologiích (společný podnik BBI 2.0) i po současném víceletém finančním rámci.

1.5. **Politika regionálního rozvoje EU po roce 2020 by měla poskytovat dostatečné prostředky na další rozvoj venkovských oblastí.** Pozornost by se měla soustředit především na podporu investic do infrastruktury a služeb nezbytných pro účinné a udržitelné podnikání v oblasti biohospodářství.

1.6. **Využívat vědecké příležitosti a podporovat využívání inovací prostřednictvím flexibilního, přiměřeného a silného právního rámce.** Výzkum je rozhodující pro podporu, zavádění a hodnocení inovací v biohospodářství. Obchodní využití závisí nejen na vynikajícím výzkumu, ale i na vhodném strategickém, právním a společenském rámci, který zajistí rychlé využití poznatků v průmyslu. Průkopníci by měli dostat prostor a podporu potřebné k inovacím a urychlení v mezích regulace. V situacích, kdy by regulace mohla lépe podporovat rozvoj biohospodářství jako celku a kdy jsou zapotřebí kreativní řešení, by se zúčastněnými stranami měly být sjednány dohody v oblasti inovací a ekologické dohody. Při zvyšování udržitelnosti produkce biomasy v EU hrají kromě toho také klíčovou roli inovace.

1.7. **Zlepšit vzdělávací programy, programy odborné přípravy a programy zaměřené na dovednosti pro nové talenty a stávající zaměstnance.** Rozvinutí potenciálu biohospodářství by mohlo vést k tvorbě nových pracovních míst. Zavádění nových technologií však představuje pro organizaci práce a pro dovednosti požadované od pracovníků velkou výzvu. Proto je nanejvýš důležité zajistit trvalý rozvoj a přizpůsobování dovedností jednotlivců v průběhu jejich života. Mimořádný význam pro snížení nesouladu mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi pomocí dalšího posílení vazeb mezi vzdělávacími systémy a trhy práce má závazek všech příslušných zúčastněných stran – výrobců biomasy, poskytovatelů vzdělávání, společností, odborových organizací, veřejných služeb zaměstnanosti a vlád – zlepšit kvalitu a reakceschopnost nabídky vzdělávání a odborné přípravy. Celkový rozvoj dovedností a politiky určené ke sladování poptávky a dovedností by však měly být nedílnou součástí širšího souboru opatření, kam spadají politiky zaměřené na zaměstnávání, průmysl, investice, inovace a životní prostředí.

1.8. **Zkoumání využití biomasy. Prioritou musí být účinnější využívání stávající nabídky biomasy, aby se uspokojila rostoucí poptávka po vstupních surovinách.** Je rovněž třeba zlepšit kvalitu a rozlohu úrodné půdy v zemědělství a vytvářet pobídky k využívání opuštěné, nevyužívané nebo nedostatečně využívané půdy. V rozvoji biohospodářství hrají zásadní úlohu výrobci vstupních surovin, zejména zemědělci a vlastníci lesů. Je třeba zvyšovat povědomí o potenciálních příležitostech (pro využití jednotlivých plodin) a rozvíjet infrastrukturu pro sběr, skladování a přepravu biomasy. Klíčovou roli může hrát i zjednodušení systémů podávání zpráv a zlepšení výroby víceúčelové biomasy a její zpracovatelské kapacity. Jako příležitosti pro biohospodářství a bioenergii se jeví odpad a zbytky coby alternativní zdroje biomasy a udržitelné obhospodařování evropských lesů. Je třeba zhodnotit udržitelné toky odpadu a dále investovat do využívání dřeva a zbytků. Kromě toho je nutné vyvinout technologie, které by řešily zákonitou variabilitu těchto výrobků. V některých případech může být nutné přizpůsobit vnitrostátní politiky, aby zohlednily využití odpadů ve výrobcích z biologického materiálu.

2. Obecné připomínky

2.1. Biohospodářství zahrnuje produkci obnovitelných biologických zdrojů a jejich přeměnu na potraviny, krmivo, výrobky z biologického materiálu a bioenergii. Patří sem zemědělství, lesnictví, rybolov, potravinářství, výroba celulózy a papíru a také částečně chemický, biotechnologický a energetický průmysl. V tomto stanovisku se nevěnuje specifická pozornost výzkumu genomů, buněčným procesům ani bioinformatice. Cílem biohospodářské strategie EU z roku 2012 je „(...) připravit cestu pro inovativnější a konkurenceschopnější společnost, jež bude účinněji využívat zdroje a zajistí rovnováhu mezi zajišťováním potravin a udržitelným využíváním obnovitelných zdrojů k průmyslovým účelům a zároveň

bude dbát na ochranu životního prostředí“. V roce 2017 Komise provedla přezkum své biohospodářské strategie EU z roku 2012, z něhož vyplývá, že se prokázalo, že cíle této strategie jsou důležité, a že v Evropě i mimo ni je stále více uznáván význam příležitostí, které biohospodářství nabízí.

2.2. Přestože jsou cíle biohospodářské strategie EU z roku 2012 pro řešení problémů spojených se zajišťováním potravin a výživy i nadále relevantní a doprovodný akční plán plní své navržené cíle, je s ohledem na poslední vývoj politik, včetně cílů OSN v oblasti udržitelného rozvoje a Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (závazky přijaté na konferenci COP21), považováno za nezbytné změnit zaměření opatření a posoudit rozsah působnosti strategie. Předpokládá se, že do roku 2050 vzroste světová populace na téměř 10 miliard, a je tedy třeba účinněji využívat biologické zdroje, aby byly k dispozici bezpečné, výživné, vysoce kvalitní a dostupné potraviny pro více lidí s menším dopadem na životní prostředí a klima na vyrobenou jednotku a dostatek obnovitelného biologického materiálu k výrobě značného objemu toho, co v současné době získáváme z fosilní ropy spolu s větrnou a solární energií a dalšími druhy energie z obnovitelných zdrojů.

2.3. V této souvislosti je udržitelné biohospodářství průřezovým odvětvím, které je základem udržitelných hospodářských strategií po celém světě. Biohospodářství může sehrát klíčovou úlohu v konkurenceschopnosti Evropy a nyní je důležité určit a využít jeho příležitosti, a to na úrovni EU i členských států a na regionální úrovni. Jiné třetí země, jako například Spojené státy, vyzkoušely při rozvoji biohospodářství přístup shora dolů, což vyneslo téměř 400 miliard USD a podpořilo přes čtyři miliony pracovních míst prostřednictvím přímých, nepřímých a souvisejících příspěvků⁽²⁾.

2.4. Biohospodářství poskytuje možnosti, které pomáhají snižovat emise CO₂ i závislost na dovážených fosilních zdrojích. Například lesy v EU zachycují množství uhlíku odpovídající 10 % ročních emisí EU a zároveň zajišťují udržitelnou a stálou zásobu biomasy pro energii z obnovitelných zdrojů. Odhady také ukazují, že všech 100 000 chemických látek, které se v současné době vyrábějí, může teoreticky pocházet z obnovitelných surovin. To neznámá, že by tomu tak mělo být u všech těchto látek, ale teoreticky to možné je. Vznikne tak nejen možnost vyrábět předměty každodenní potřeby lokálně a z obnovitelných zdrojů, ale rovněž to napomůže tvorbě pracovních míst a růstu v Evropě, která má stále silný technologický náskok.

2.5. Na cestě k větším inovacím v rámci biohospodářství EU však nadále přetrvává řada velkých překážek. Jednou z nich je nákladová konkurenceschopnost výrobků, a to v porovnání jak s fosilními alternativami, tak i s rovnocennými produkty z jiných částí světa. Nákladovou konkurenceschopnost ovlivňuje řada faktorů, mimo jiné míra technologické připravenosti, náklady práce, dotace na fosilní paliva, amortizace a míra podpory trhu pro výrobky z biologického materiálu. Problém konkurenceschopnosti je umocněn obtížným přístupem k financím pro inovativní projekty a výrobní zařízení a často přetrvávající nízkou informovaností koncových uživatelů o výrobcích z biologického materiálu, jakož i nedostatkem dovedností a provozních vztahů, které by toto odvětví rozvíjely. Kromě toho začíná být povolování nových projektů týkajících se biotechnologií zdoluhavé a zatěžující a vede k velké právní nejistotě a finančním rizikům pro hospodářské subjekty.

3. Konkrétní připomínky

3.1. Odhaduje se, že odvětví biohospodářství v EU má roční obrat přibližně 2 biliony EUR a zaměstnává okolo 19,5 milionu lidí⁽³⁾, z nichž většina se nachází ve venkovských a pobřežních oblastech a představuje 8,5 % pracovní síly EU-28. Očekává se, že zemědělství, odvětví založené na lesnictví a venkovské komunity v celé EU budou mít z rozvoje odvětví založeného na biotechnologiích prospěch, co se týče zaměstnanosti a vytváření příjmů. Zpracování biomasy a výroba produktů z biologického materiálu nabízejí nové obchodní příležitosti ve formě pěstování rozmanitých plodin a jejich uvádění na trh. Ve venkovských a pobřežních oblastech jsou za potenciální původce budoucích příjmů vedle konvenčních plodin, jako jsou obiloviny, olejniny, brambory a cukrová řepa, považovány i nové plodiny, jako je tráva, lesní plodiny, mořské řasy a mikrořasy.

⁽²⁾ Viz informativní přehled Ministerstva zemědělství USA: An Economic Impact Analysis of the U.S. Biobased Products Industry: 2016 Update (Analýza hospodářského dopadu odvětví výrobků z biologického materiálu, aktualizace z r. 2016): <https://www.biopreferred.gov/BPResources/files/BiobasedProductsEconomicAnalysis2016FS.pdf>.

⁽³⁾ Všechny uvedené číselné údaje pocházejí ze „Zprávy Společného výzkumného střediska z oblasti vědy a politiky: Zpráva o biohospodářství za rok 2016“, která je k dispozici zde: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103138/kjna28468enn.pdf>.

3.2. Stávající biorafinerie již nyní poskytují živobytí a lepší ekonomické postavení venkovským rodinám a komunitám. Biorafinerie – továrny, které využívají obnovitelné suroviny (tj. biomasu, vedlejší produkty a druhotné produkty a také odpad) namísto fosilních zdrojů – jsou základem biohospodářství: nacházejí se ve venkovských a pobřežních oblastech, blízko obnovitelných surovin, které zpracovávají, v centru výroby potravin a krmiv a průmyslové a energetické výroby a produkce dřeva.

3.3. Biorafinerie využívají každou součást rostliny, kterou zpracovávají, a produkují minimální odpad. Prostřednictvím účinných a/nebo inovativních technologií vyrábějí biorafinerie se sídlem v EU širokou škálu produktů, jako jsou potraviny, krmiva, chemické látky, vlákna a paliva, jež kombinují prvky obnovitelnosti, opětovné použitelnosti, recyklovatelnosti, kompostovatelnosti či biologické rozložitelnosti. Výrobky a přísady z biologického materiálu jsou natolik univerzální, že mohou být využívány pro celou řadu účelů, jako jsou například krmiva pro ryby, stavebnictví, kosmetika, lepenky, čisticí prostředky, paliva, maziva, barvy, papír, léčiva, plasty a jiné průmyslové produkty, čímž se nahrazují přísady z fosilních surovin obnovitelnými surovinami.

3.4. Zřizování nových biorafinerií a rozvoj a rozšiřování stávajících biorafinerií představuje investici do továren, které budou první svého druhu. Biorafinerie jsou kapitálově náročné, mají dlouhou dobu návratnosti a jsou vystaveny technologickým a tržním rizikům. Proto je důležitý jasný, stabilní a podpůrný regulační a finanční rámec, který tyto investice v Evropě posílí. Dnes lze získat přístup k řadě různých nástrojů, mezi něž patří mimo jiné Horizont 2020 (nově navržené právní předpisy programu Horizont Evropa představují vítaný a ambiciózní inovační a výzkumný program) a společný podnik pro průmysl založený na biotechnologiích, evropské strukturální a investiční fondy (ESI fondy), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV), InnovFin a Evropský fond pro strategické investice (EFIS) a v neposlední řadě Evropská investiční banka (EIB) za účelem úvěrů a záruk. Získat k nim přístup však může být složité. Tyto překážky by mohlo vyřešit jednotné kontaktní místo, kde by se podniky dostaly k podrobným a konkrétním informacím, které by odpovídaly jejich potřebám.

3.5. V této souvislosti je nutně zapotřebí spolupracovat s občanskou společností, se zemědělci, vlastníky lesů a průmyslem, s cílem povzbudit diskusi o utváření konkurenceschopnějšího biohospodářství pro Evropu, které bude ku prospěchu všem. Pro dosažení této systémové změny směrem k nízkouhlíkovému hospodářství založenému na obnovitelných zdrojích je zásadní přispívat k informování o výhodách biohospodářství. V této souvislosti by mohly být důležitými nástroji k dosažení udržitelného a spolehlivého odvětví biohospodářství důvěryhodné systémy certifikace a označování, které dávají jistotu průmyslovým zákazníkům, zadavatelům veřejných zakázek a spotřebitelům.

3.6. EU, členské státy a regionální orgány mohou zásadním způsobem napomoci růstu biohospodářství tím, že budou stimulovat poptávku trhu po obnovitelných a inteligentních produktech a službách účinně využívajících zdroje. Členské státy by měly zařadit do budoucích strategických plánů pro SZP konkrétní opatření na rozvoj investic nebo na jejich další podporu a na šíření udržitelných řešení pro evropské zemědělce, vlastníky lesů a jejich družstva, aby se zvýšila jejich konkurenceschopnost a efektivnost. Pokud mají výrobky z biologického materiálu potenciál udržitelně nahrazovat alternativy z fosilních zdrojů s emisemi uhlíku, lze to umožnit vytvořením nových právních předpisů, jako je balíček opatření týkajících se oběhového hospodářství, a možnou revizí jiných stávajících příslušných právních předpisů s cílem podpořit nahrazení tradičních produktů z fosilních zdrojů s emisemi uhlíku alternativními biologickými materiály z místní produkce. Dále lze využívat stávající normalizační činnosti, jako například TC411 a stávající systémy certifikace nebo nové systémy dobrovolného označování, jako je „biobased“.

3.7. Na tyto důvěryhodné certifikace a označení týkající se biologického obsahu by měli více upozorňovat zadavatelé veřejných zakázek na vnitrostátní a regionální úrovni. Např. v roce 2016 zahájil nizozemský orgán pro standardizaci NEN nový systém certifikace biologických materiálů Biobased% (<http://www.biobasedcontent.eu/>). Určuje množství biomasy obsažené v daném výrobku a pomáhá společně poskytovat transparentní a důvěryhodné informace o biologickém obsahu výrobku, a to v komunikaci mezi podniky i mezi podnikem a spotřebitelem. Je založen na evropské normě EN 16785-1:2015 (jež poskytuje metodu pro určení biologického obsahu pevných, kapalných a plyných produktů za použití radiouhlíkové analýzy a elementárních analýz). Posouzení shody vypracovávají certifikační orgány, které uzavřely s orgánem NEN dohodu. Když se nyní tento systém certifikace uplatňuje, je důležité zvyšovat informovanost a v současných a budoucích právních předpisech EU vytvářet pobídky k využívání obnovitelných surovin.

3.8. Systémy certifikace hrají důležitou roli v lesnictví, kde zaručují udržitelné využívání biomasy. Například 60 % lesů v EU je certifikováno v rámci Programu pro uznávání certifikace lesů (Programme for the Endorsement of Forest Certification – PEFC) nebo v rámci režimu Rady pro správu lesů (Forest Stewardship Council – FSC). Lesnictví EU také stanovuje nejprísnejší environmentální normy na světě, které vycházejí z právních předpisů, jako je nařízení EU o dřevu, pravidla pro využívání půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF), směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích a balíček opatření týkajících se oběhového hospodářství.

3.9. Zásadní význam proto má komunikace mezi podniky a mezi podniky a spotřebiteli. Aby byl zajištěn rozvoj inteligentního, udržitelného a inkluzivního biohospodářství, byl vytvořen trh pro udržitelné výrobky z biologického materiálu a byla podporována udržitelnější výroba a spotřeba, je nezbytné zvyšovat povědomí veřejnosti na základě správných, relevantních a dostupných informací. Informační kampaně zaměřené na veřejnost jsou potřeba zejména na regionální a místní úrovni, včetně cen nebo odměn a také výstav věnovaných úloze technologií a vědy v biohospodářství.

3.10. Je tedy velice důležité sestavit jasné a přesné zprávy pro veřejnost. Vzhledem k tomu, že biohospodářství nabízí řadu příležitostí pro řešení společenských výzev, je nutné je měřit prostřednictvím komplexního ekonomického posouzení. To poskytne informace o rozsahu biohospodářství napříč odvětvími i o jeho přínosu k hospodářskému růstu a o souvisejících dopadech v oblasti pracovního trhu. V tomto ohledu plní klíčovou úlohu vědecká obec. To je také důvodem, proč je nezbytné zachovat investice do interdisciplinárního a základního výzkumu v EU, aby plně přispíval k výzkumu a inovacím v celosvětovém měřítku v oblasti zajišťování potravin a výživy, konkurenceschopnosti a biohospodářství založeného na znalostech. Je zásadně důležité, aby legislativní postoj EU vycházel z důkladných informací čerpaných z vyvíjejících se celosvětových vědeckých důkazů a zkušeností a aby byly postupy pro rozhodování o regulatorním dohledu transparentní.

3.11. Pro vychování generace, která bude tyto problémy chápat a chopí se příležitostí, jež biohospodářství nabízí, je zásadní vzdělávat žáky základních škol a středoškolské studenty. Například vyučování zásad oběhovosti a zásad jednání, které je zároveň globální i lokální („glokální“), a zvyšování zájmu o zkoumání pomůže novou generaci připravit na hledání vlastní cesty. Na univerzitách již byly navrženy nové učební osnovy, které spojují například vědy o živé přírodě, strojírenství a marketing. Tato provázanost mezi disciplínami a vytvoření příznivějšího prostředí pro začínající podniky mohou studentům pomoci, aby se stali podnikateli v oblasti biohospodářství. Musí se vyvíjet odborná příprava, aby vyhovovala požadavkům na dovednosti v prvovýrobě, výrobě, dopravě a dalších příslušných odvětvích. Rovněž je třeba, aby pracovníci v průběhu života své dovednosti a kompetence aktualizovali. V tom jim mohou pomoci programy celoživotního vzdělávání, které zprostředkovávají kontakty mezi poskytovateli vzdělávání a výrobci, zaměstnavateli a pracovníky, výzkumníky a inovátory.

V Bruselu dne 12. prosince 2018.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Luca JAHIER
